

чиме се још више истиче њена оригиналност. Исто тако занимљива и значајна за проучавање развоја грчког вазног сликарства прве половине V века јесте фрагментована хидрија, чији је аутор познати вазни сликар Хермонакс (Табла 34—35, слика 8 у тексту) који је у композицији ове вазе и распореду сликаних фигура применио неке новине. Поједини фрагменти вазе из збирке се такође приписују Хермонаксу (Табла 30, 1—2, 32, 1, 4) док се други комади сматрају делима ученика Берлинског мајстора (Табла 29, 1—3 и 37, 1), Мајстора Пентезилеје (Табла 36, 1), Меидиаса (Табла 39, 4, 6, 7, 9, 12), Мајстора Мелеагра (Табла 47, 1—3), итд. У овом мношtvу целих и фрагментованих ваза, истичемо делимично очувани црвенофигурални кратер са представом битке, датован негде у последњу четврт V века пре н.е. (Табла 44—45, слика 14 у тексту). Мада је вероватно у извесном смислу инспирисан борбом Грка са Амазонкама, што се види по појединим детаљима: различитом облику штитова две суклобљене стране, нагим противницима на једној и обученим у хитоне на другој страни, итд., битка приказана на вазе се одвије између две групе Грка. Која је то битка представљена, и да ли је уопште представљена нека одређена битка, не може се рећи са сигурношћу. Аутор није покушао да да било какав одговор на ово питање, но, чини нам се да би једна шира анализа ове композиције могла да доведе до занимљивих и важних решења.

P. Васић, Београд.

ПЕТАР ПЕТРОВИЋ, *Ниш у античко доба*, издање Градина — Ниш 1976. Стр. 202, са 66 слика у тексту, 2 карте, резимеом на енглеском језику (стр. 165—177) и регистром.

Књига Петра Петровића *Ниш у античко доба* наишла је у добар час да попуни једну празнину која се све више запажа у нашој археолошкој литератури када се листају издања посвећена римској провинцијској археологији наше земље. За разлику од праисторије, где се у том смислу у последње време нешто више одмакло, може се рећи да о античкој археологији наше земље још увек недостају публикације, нарочито оне намењене ширим круговима заинтересованих читалаца. Пишчева главна идеја била је стога тако и конципирана: да књига буде разумљива и занимљива и за нестручњаке. Међутим, ово дело умногоме превазилази оваку основну поставку. Наиме, иако из Ниша потиче већи број значајних археолошких налаза, иако су у Нишу вођена ре ативно обимна археолошка ископавања у поређењу са неким другим местима, ипак досадашња литература о свом граду у античко време је скромна, археолошка истраживања су публикована укратко или никако, а о неким обимним студијама о овом материјалу нема ни помена. Било је потребно учинити значајан напор да се тај претежно непубликован и несређен материјал сажме у једну целину и презентује публици на задовољавајући начин. Писац је у томе успео, комбинујући публиковано са непубликованим, познат о са непознатим, историјске податке са археолошким материјалом. Због тога свега, књига је изгубила онај популарни карактер како је првобитно била замишљена, и добила несумњиву научну вредност. Истичемо да је ово прва монографија ове врсте у нашој литератури и прва већа синтеза о античком Нишу, једном од главних пунктова у нашој земљи у доба Римског царства.

У вводу књиге писац нас обавештава о историјату истраживања у Нишу — античком Наису — да би наставио даље о изворима о античком граду: писаним, епиграфским и археолошким. После тога, он расправља о настанку имена града и положају вароши у оквиру римских провинција на Балканском полуострву. Даље се говори о историји града у античко доба. Сасвим оправдано, писац почиње ово поглавље расправљањем о племенима која су у претримско доба могла настањивати ово подручје, да би се онда упустио у догађаје око доласка Римљана и оснивања римске вароши на том месту. Потом, он говори о даљем развоју града, његовом изузетном значају у IV веку н.е., о нападима варварских племена, обнови Ниша у доба Јустинијана, и најзад о доласку Сло-

вена u ove krajeve. Iduća glava je posvećena urbanističkom razvoju Niša, gde je reč kako o gradu u celini, tako i o sačuvanim arhitektonskim ostacima i drugim nalazima iz rimskog doba. Pisač posebno raspravlja o pojedinih delovima grada: vikusu — selu domородаца, o војном логору, цивилном насељу, водоводу, римским виллама откривеним на подручју града и концентрисаним нарочито у предграђу Медијани, у коме се једно време налазила царска резиденција. Даље следе подаци о римским некрополама са територије града Наиса, о три старохришћанске гробнице украшене фрескама, и о базилици са мариријумом чији су остаци такође овде откривени. Идуће поглавље говори о градској територији о путевима и варошима у околини, које су потпадале под муниципалну администрацију Наиса, при чему писац даје до сада познате податке о тим насељима која су се налазила у Белој Паланци (Remesiana), Куршумлији (Ad Fines), Прокупљу (Hammeum), Рутевцу (Praesidium Pompei) и другима. Писац затим говори о друштву и привреди Ниша са акцентом на становништву и његовом етничком саставу, пољопривреди, занатству и трговини. Даље се износе подаци о религији у то време, о боговима и херојима који су поштовани у Нишу и његовој околини и разлици између римских и локалних божанстава, као и о уметности, прејужно скулптури чији су споменици са овог подручја бројни, и истичу се посебно портрети Константина из Ниша и Теодоре из Балајнца који су достигли светску славу. У закључку аутор још једном говори о значају Ниша у оквиру Римског царства, подвлачећи истовремено празнине у нашим знањима о овој теми и истичући потребу за даљим археолошким истраживањима на овој, у античким налазима, веома богатој територији, нужним и неопходним, која би проширила наша досадашња знања и учврстила научне судове о античком Наису.

У свом излагању аутор се обилно користио научним апаратом, позивајући се у самом тексту на изворе и литературу и дајући на крају књиге листу скраћеница и преглед главне литературе. То је несумњиво подигло научни ниво публикације, али је донекле смањило јасноћу излагања које је често прекидано подужим наводима литературе. Право решење је ту тешко предложити. Ипак, чини нам се, када се има у виду основна поставка књиге, да је за читаоце-аматере било корисније да се избегну наводи у тексту који су за нестручне каткад и неразумљиви, и да се једно цело и подуже поглавље на крају, штампано петитом, посвети литератури која данас постоји о античком Нишу.

P. Vasić, Beograd.

ZGODOVINA GRŠKE IN LATINSKE KNJIŽEVNOSTI

Povijest svjetske književnosti. Knjiga 2. Uredio Vladimir Vratović. Napisali Milivoj Sironić, Damir Salopek, Vladimir Vratović, Radoslav Katičić, Stjepan Hosu, Ratimir Mardešić, Ahmet Kelmendi. Uredništvo Liber, Izdavač Mladost. Zagreb 1977. 590 str.

Pred štirimi leti je začela pri zagrebški založbi Mladost izhajati *Povijest svjetske književnosti*, ki bo predvidoma obsegala osem zvezkov po 500—700 strani. V tem zajetnem delu, pri katerem že sedaj sodeluje več kot petdeset strokovnjakov, bo predstavljena vsa svetovna slovstvena ustvarjalnost od najstarejših orientalskih književnosti (v prvem zvezku) do književnosti narodov Jugoslavije (v zadnjem zvezku). Po svoji solidni zunanji opremi in po svoji široki zasnovi, ki je vsestranska, visoko strokovna, obenem pa dostopna tudi širšim krogom, spominja zbirka na svoječasn znameniti Walzlov „Handbuch der Literaturwissenschaft“.

Knjige v zbirki ne izhajajo po programskem zaporedju. Doslej je izšlo pet knjig, med njimi nazadnje 2. knjiga, ki obsega starogrško in rimsko, bizantinsko in novogrško, srednjeveško in novoveško latinsko književnost; na koncu je dodan še kratek, dvanajst strani obsegajoč pregled albanske književnosti, ki je zašla v to knjigo „kot Pilat v vero“, očitno iz gole zadrege, ker je pač ni bilo mogoče uvrstiti niti med orientalske niti med romanske, germanske ali slovanske književnosti.